

PTP-handboken

Nationell handbok för praktisk tjänstgöring för psykologer

Innehåll

1. Inledning	3
2. Aktuella bestämmelser	4
3. Legitimation, behörighet och ansvar	5
4. Struktur	7
5. Innehåll.....	10
6.Handledning.....	13
7. Utvärdering och intyg.....	16
8. Yrkesidentitet och professionalisering	18
9. Hänvisningar	20
<hr/>	
Bilaga 1 Individuell tjänstgöringsplan	21
Bilaga 2 Utvärdering av handledning	24
Bilaga 3 Lärandemål	25
Bilaga 4 Exempel på arbetsuppgifter	28
Bilaga 5 Utvärdering av tjänstgöring	31
Bilaga 6 Till dig som chef	33

1. Inledning

PTP är den praktiska tjänstgöringen för psykologer. 2004 bildades ett nätverk bestående av legitimerade psykologer, tillika samordnare och studierektorer för PTP-program inom regioner och andra verksamheter. Efterhand som erfarenheter och idéer genererades väcktes tanken på att skapa ett dokument i syfte att vara generellt vägledande för PTP.

Denna handbok är utformad och utgiven i samarbete med Sveriges Psykologförbund och vänder sig till PTP-psykologer, PTP-handledare, arbetsgivare, utbildningsanordnare och andra intressenter.

För att utforma en bra PTP-tjänstgöring har Socialstyrelsens föreskrifter om praktisk tjänstgöring för psykologer (SOSFS 2008:34) varit styrande och vägts samman med nätverkets arbete och samlade erfarenheter.

Sju huvudområden har valts för att beskriva tillämpningen av PTP:

- Aktuella bestämmelser
- Legitimation, behörighet och ansvar
- Struktur
- Innehåll
- Handledning
- Uppföljning, utvärderings- och bedömningsinstrument
- Professionalisering

Handboken är framtagen 2006, reviderad oktober 2009, 2012, 2015 och 2018. Senaste revideringen finns endast tillgänglig i elektronisk form. Nätverket består januari 2019 av:

Arbetsförmedlingen	Region Sörmland
Region Blekinge	Region Uppsala
Region Dalarna	Region Värmland
Region Gävleborg	Region Västerbotten
Region Jämtland Härjedalen	Region Västernorrland
Region Jönköpings Län	Region Västmanland
Region Kalmar län	Region Örebro län
Region Kronoberg	Sveriges Psykologförbund
Region Norrbotten	Västra Götalandsregionen
Region Skåne	
Region Stockholm	
– Beroendecentrum Stockholm	
– BUP Stockholm	
– Norra Stockholms Psykiatri	
– Psykiatri Nordväst	
– Psykiatri Sydväst	
– Psykiatri Södra	

2. Aktuella bestämmelser

Praktisk tjänstgöring för psykologer (PTP) ska fullgöras och godkännas för att få ansöka om legitimation som psykolog (4 kap 1 § patientsäkerhetslagen, PSL). De krav som ställs på PTP regleras i patientsäkerhetsförordningen samt i Socialstyrelsens föreskrifter om praktisk tjänstgöring för psykologer (SOSFS 2008:34).

Enligt Socialstyrelsen ska tjänstgöringen påbörjas först efter att examensbevis utfärdats från psykologprogrammet. PTP ska fullgöras under en period som motsvarar ett års heltidstjänstgöring (3 kap 9 § patientsäkerhetsförordningen).

PTP är en praktisk utövning av psykologyrket integrerat med utbildningsmoment. PTP ska ge övning och fördjupade kunskaper i psykologyrket och dess olika ansvars- och kompetensområden inom en organisation. Genom att kunskaperna tillämpas i praktiskt psykologarbete under handledning, skapas förutsättningar för yrkesverksamhet i självständig ställning.

Psykologer med utländsk examen

Socialstyrelsens kunskapsprov samt nya kompletteringsutbildningar på universiteten har på senare tid inneburit nya möjligheter i legitimationsprocessen för utlandsstuderande psykologer. Psykologer med utländsk examen eller utländsk legitimation ska vända sig till Socialstyrelsen för aktuell information angående PTP. Arbetsgivare bör informera sig om de regler och särskilda bestämmelser som gäller i dessa fall.

3. Legitimation, behörighet och ansvar

Legitimation

Legitimation för psykologer infördes 1978. Inom hälso- och sjukvården utgör legitimationen ett bevis på en yrkesutövers kompetens och att yrkesutövaren står under samhällets tillsyn. Legitimationen utgör en formell garanti för att yrkesutövaren har en viss kompetensnivå, för lagstadgade krav på yrkesutövning i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet, samt för genomgången statlig högskoleutbildning. Den legitimerade yrkesutövaren står under tillsyn av Inspektionen för vård och omsorg (IVO) och lyder därmed under en statligt reglerad kontrollfunktion. Legitimationen fyller alltså ett väsentligt informationsbehov gentemot allmänheten och utgör en varudeklaration av olika yrkesutövers kvalifikationer. Detsamma gäller gentemot myndigheter och arbetsgivare som måste kunna lita på yrkesutövarna till exempel i fråga om intyg, utlåtande och vid anställning av personal.

Behörighet

Psykolog är en skyddad yrkestitel enligt 4 kap 5 § PSL. Titelskyddet innebär att inom hälso- och sjukvården får endast den som är legitimerad psykolog eller den som genomför sin praktiska tjänstgöring som psykolog (PTP) kalla sig för psykolog. Det är inte heller tillåtet att använda en titel som kan förväxlas med en skyddad titel.

Syftet med skyddet för yrkestiteln är bland annat att göra det enklare för den enskilde att avgöra vilka yrkesutövare som har erforderlig kompetens och som står under samhällets tillsyn. Den som obehörigen använder sig av titeln psykolog kan enligt lagen dömas till böter.

Psykologerna omfattas även av behörighetsregleringen till anställning inom regionerna. Enligt behörighetsförordningen är endast legitimerad psykolog eller den som genomgår föreskriven praktisk tjänstgöring för psykologer (PTP) behörig till anställning som psykolog inom landstingens, kommunernas och statliga myndigheters hälso- och sjukvård.

Patientansvar

Psykologer ska utföra sitt arbete i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet (6 kap 1§ PSL). Kravet på vetenskap och beprövad erfarenhet i PSL är avgörande för kvaliteten i den vetenskapligt grundade hälso- och sjukvården och för avgränsningen mot alternativa eller i övrigt icke dokumenterade metoder. Psykologer har också enligt PSL ett eget yrkesansvar. Detta gäller även den som genomgår praktisk tjänstgöring för psykologer (PTP). Yrkesansvaret innebär att psykologen själv bär ansvaret för hur hen fullgör sina arbetsuppgifter. Ansvaret innebär inte bara hur en

uppgift utförs utan också att uppgiften blir utförd, där så krävs. Motsvarande gäller vid rådgivning och instruktioner till patienter, kollegor och andra. Yrkesansvarets innehåll och omfattning bestäms utifrån psykologens utbildning, erfarenhet och kompetens i övrigt. Psykologer har mot bakgrund av dessa bestämmelser behörighet att självständigt under eget yrkesansvar arbeta med psykologisk utredning, diagnostik och behandling inom ramen för den individuella yrkeskompetensen.

Verksamhetschefen har det yttersta ansvaret för verksamheten och för att personalen har rätt kompetens för de arbetsuppgifter som de åläggs i förhållande till patienterna. PTP-psykologen har, liksom PTP-handledaren, ett ansvar att informera sin chef om en uppgift är för svår eller komplex.

4. Struktur

PTP kan fullgöras på en särskild PTP-tjänst, psykologvikariat eller tillsvidareanställning som psykolog. Oavsett anställning används alltid titeln PTP-psykolog. PTP genomförs oftast på heltid, men kan genomföras på deltid, minst halvtid. Den totala PTP-tjänstgöringen måste sammanlagt motsvara ett års heltidstjänstgöring. Det innebär att all frånvaro på grund av sjukdom, vård av barn, föräldraledighet eller liknande ska kompenseras genom att PTP-tjänstgöringen förlängs med motsvarande tid. Enstaka dagars frånvaro under året kan i enskilda fall godtas. Förlängning kan också användas för att PTP-handledaren ska få mer tid att kunna bedöma PTP-psykologens lämplighet att arbeta som psykolog i självständig ställning. Eventuell förlängning ska alltid diskuteras mellan handledare, PTP-psykolog och chef. Vid behov rekommenderas att rådgöra med PTP-studierektor. Ytterst är det PTP-handledaren som måste bedöma behovet av eventuell förlängning.

PTP kan förläggas till flera arbetsplatser, men ska då för att ge fördjupning och kontinuitet motsvara minst fyra månader heltid på var och en av arbetsplatserna.Handledning måste erbjudas en timme i veckan för varje arbetsplats. Ett PTP-intyg ska utfärdas av varje PTP-handledare.

Ett kort, avgränsat uppdrag kan genomföras på annan arbetsplats för att få erfarenhet av psykologarbete som inte kan erbjudas där PTP-psykologen är placerad. Förutsättningar är att uppdraget görs inom ramen för den ordinarie tjänstgöringen, att ordinarie handledning fortgår samt att handledningen inkluderar erfarenheter av uppdraget i annan verksamhet.

Ska PTP fullgöras inom privat verksamhet fordras att verksamheten har godkänts av Socialstyrelsen. Den privata verksamheten ska ge den allsidiga och breda erfarenhet av psykologyrket som Socialstyrelsens föreskrift anger.

Anställningsförhållande

Det är arbetsplatsen som helhet som tar emot PTP-psykologen, vilken ska ingå i arbetslaget med samma rättigheter och skyldigheter som övriga medarbetare. I PTP-tjänstgöringen ingår semester precis som för andra anställda. Arbetsplatsens chef är vanligen också PTP-psykologens chef. Chefen har ansvar för att PTP-psykologen introduceras på arbetsplatsen och ges nödvändiga förutsättningar för att kunna utföra arbetsuppgifterna. Chefen ansvarar även för utvecklings- och lönesamtal, samt att PTP-psykologen informeras om rutiner på arbetsplatsen och ges en genomgång av organisationen och av det fackliga samverkanssystemet.

PTP-handledaren har ansvar för handledning av PTP-psykologen enligt Socialstyrelsens föreskrift. För att ge goda förutsättningar för att den kommande handledningen ska fungera väl, förordas att den tilltänkte handledaren medverkar i rekryteringsprocessen av PTP-psykologen. Detta kan ske exempelvis genom att den blivande handledaren tar del av ansökningar och deltar vid anställningsintervjuer.

Tjänstgöringsplan

Enligt föreskrifterna ska chefen, handledaren och PTP-psykologen tillsammans snarast utforma en individuell skriftlig tjänstgöringsplan för PTP-tjänstgöringen. Handledaren är ansvarig för att planen upprättas samt att den sparas fram till dess att PTP-psykologen har fått sin legitimation. Under PTP-tjänstgöringen ska planen regelbundet utvärderas och vid behov justeras. Detta ska dokumenteras, se Bilaga 1. I planen beskrivs innehållet i tjänstgöringen, både vad gäller det individinriktade och det övriga psykologarbetet. Man anger även om handledningsmoment utöver den som följer av den obligatoriska ska ingå, ofta kallad ”metodhandledning”. Metodhandledning kan erbjudas av verksamheten för att säkra kvaliteten i t.ex. bedömning, utredning eller behandling, men krävs inte i Socialstyrelsens föreskrifter och denna typ av handledning behöver alltså inte uppfylla de krav som finns för PTP-handledningen.

PTP-program

Målet med PTP-tjänstgöringen är att tillämpa det som lärts ut på psykologprogrammet och att uppnå den grundläggande kompetens en psykolog behöver för att självständigt utföra psykologarbete. Målet nås främst genom psykologarbete, varvat med utbildningsinslag, såsom PTP-program sammanhållet av studierektor. Annan utbildning kan erbjudas utifrån behov vilket beslutas av chef i samråd med handledare och PTP-psykolog.

PTP-program finns i dagsläget inom de flesta regioner samt inom Arbetsförmedlingen. De är utformade utifrån lokala förutsättningar. PTP-programmen kan innehålla studiedagar, seminarier, studiebesök och auskultationer med fokus på psykologarbete, professionsfrågor, professionsjuridik och etiska frågeställningar. En viktig del av ett PTP-program är att få tillhöra en grupp av PTP-psykologer som tillsammans kan utbyta erfarenheter och fördjupa dessa genom reflektion kring psykologyrket. PTP-programmet ger PTP-psykologerna kännedom om olika psykologverksamheter och möjlighet att skapa professionella nätverk.

Verksamheter som är intresserade av att bygga upp PTP-program är välkomna att vända sig till befintliga studierektorer för råd och stöd. En lista över aktuella PTP-program finns på www.psykologforbundet.se.

Att tänka på under PTP-tjänstgöringen – arbetsprocessen

PTP-året syftar till att ge PTP-psykologen en bred erfarenhet av psykologarbete. PTP-året kan delas in i en start-, mitt- och avslutningsfas där arbetet till en början ska utföras med stöd och efterhand utföras allt mer självständigt. Eftersom tiden är begränsad är det relevant att redan inledningsvis tala om avslutningen och de lärandemål som då ska vara uppnådda. Mot slutet handlar det om att samla ihop PTP-psykologens erfarenheter och att avsluta klientärenden. Även om PTP-psykologen fortsätter arbeta inom verksamheten så kommer det att vara i en ny roll, som legitimerad psykolog.

Chefen, i samarbete med PTP-handledaren, svarar för att PTP-psykologen får lämpliga arbetsuppgifter. Handledaren vägleder och stödjer PTP-psykologen kring vad som är lämpliga arbetsuppgifter, både i antal och i svårighetsgrad. Det ska finnas tid att dokumentera, gå tillbaka till litteratur, samt ta itu med det oförutsedda i patientarbetet.

Eftersom en PTP är en utbildningstjänst, bör PTP-psykologen inledningsvis inte ha samma kvantitativa prestationskrav som enhetens legitimerade psykologer. Arbetet bör trappas upp successivt och i samråd mellan PTP-psykolog och handledare. Mot slutet av tjänstgöringen kan prestationskraven likna de krav som föreligger för enhetens legitimerade psykologer, med hänsyn tagen till den tid som PTP-psykologen behöver ägna åt övrigt psykologarbete, handledning och utbildningsinslag. Psykologarbetet ska innebära successivt ökad mängd och komplexitet under tjänstgöringen. Utrymme bör finnas för spontana kontakter med PTP-handledaren och tillfällen för frågor, särskilt under det första halvåret.

Tjänstgöringsplanen syftar till att ge struktur för handledare, PTP-psykolog och chef att se till att PTP-tjänsten omfattar de arbetsuppgifter som Socialstyrelsen föreskriver. Var tredje månad bör handledare och PTP-psykolog följa upp tjänstgöringsplanen, utvärdera handledningsprocessen och göra en bedömning av hur lärandemålen uppnås, se kapitel 7. Det är viktigt att chefen också deltar vid behov och i tillräcklig omfattning i utvärderingen av innehållet i tjänstgöringsplanen.

5. Innehåll

Enligt Socialstyrelsens föreskrifter ska tjänstgöringen fullgöras inom verksamhetsområden som omfattar såväl individinriktat som övrigt psykologarbete. Tjänstgöringen ska ge psykologen förutsättningar att tillämpa och utveckla sina kunskaper och erfarenheter från grundutbildningen. Därför är det viktigt att tjänstgöringen under PTP-året är allsidig och bred. PTP-psykologen ska ha möjlighet att följa processer över tid och kontinuitet måste därför garanteras. PTP-psykologen behöver lära känna organisationen och andra professioners arbetsätt och gränsdragningar. PTP-psykologen bör också få kännedom om angränsande verksamheter och samverkansprocesser.

Tjänstgöringen ska omfatta:

Individinriktat psykologarbete

- Psykologisk utredning och bedömning
- Behandling och rådgivning

Individinriktat psykologarbete ska innehålla båda ovanstående moment. Vad som avses är det direkta arbetet med klienter/patienter utifrån perspektivet hälsa/ohälsa och psykologiska funktioner. Det inkluderar utredning, bedömning och behandling av individer, familjer och grupper. Det inkluderar också förmedling av utredningar och insatser till andra instanser liksom behandlings- och vårdplanering, behandlingskonferenser, teamarbete, samt dokumentation i form av journal-, utlåtande-, remisskrivning etc. I början av PTP-tjänstgöringen kan extra tid behöva avsättas för dessa moment.

Se Bilaga 4 för exempel på individinriktat psykologarbete.

Övrigt psykologarbete

- Psykologisk utredning avseende grupper och organisationer
- Förebyggande insatser
- Arbete med organisationsförändring
- Rådgivning
- Konsultation
- Metodutveckling och utvärdering
- Handledning
- Undervisning

Med övrigt psykologarbete avses arbetsuppgifter av övergripande karaktär. Vad som avses är att sprida och använda psykologisk kunskap utöver klientperspektivet. Verksamhetens behov av att få avgränsade frågeställningar belysta genom övergripande utredningar och sammanställningar kan vara vägledande vid utformningen av detta. Verksamheten kan med fördel förbereda avgränsade uppdrag till kommande PTP-psykolog, såsom kartläggning, implementering eller utvärdering.

Vissa arbetsuppgifter blir därför gränsfall mellan individinriktat och övrigt psykologarbete. Exempelvis kan rådgivning vara kopplat till enskilda individer (t.ex. telefonrådgivning) eller handla om generell, övergripande psykologisk kompetens (t.ex. rådgivning till andra yrkesverksamma eller att ge generella råd). Det kan handla om arbete på grupp- och organisationsnivå. I vissa verksamheter är det övriga psykologarbetet en självklar del av arbetet, såsom att handleda, ge konsultation och utbilda. I andra verksamheter finns det ofta många frågor att kartlägga, problem att lösa och idéer att verkställa, som hittills inte blivit av för att resurser saknas. PTP-psykologer kan bidra med uppdaterad kunskap, bred kompetens och tidsutrymme. Arbetsuppgifter och idéer som är kvalificerade för en psykolog, kan med fördel samlas och presenteras vid tjänstgöringens start. Arbetet kan – men behöver inte – resultera i en rapport. Det kan bestå av ett större arbete eller flera små arbetsuppgifter. Se Bilaga 4 för exempel på övrigt psykologarbete.

Det som särskiljer det individinriktade från det övriga psykologarbetet är således vilken psykologisk kompetens som används. I det individinriktade tillämpas den psykologiska kunskapen på individ, familj eller grupp, medan det övriga psykologarbetet handlar om generell psykologisk kunskap.

Fördelning av tiden:

- Minst hälften av tiden ska ägnas åt individinriktat psykologarbete
- Minst en fjärdedel av tiden ska ägnas åt övrigt psykologarbete
- En fjärdedel av tiden fördelas enligt överenskommelse med chef och handledare

Fördelningen kan variera över tid och mellan verksamheter.

Reflektion och fördjupning

Närmaste chef ansvarar för att PTP-psykologen ges tid till reflektion och fördjupning av olika arbetsmoment. Möjlighet ska ges att delta i det utbud av internutbildningar, seminarier och konferenser som finns. Tid behöver avsättas för handledning, PTP-program, studiedagar och eventuella utbildningar. Samtidigt är PTP en praktisk tjänstgöring, med tonvikt på psykologarbete. Omfattning och innehåll i utbildningsinslag bör därför beslutas i samråd mellan PTP-psykolog, handledare och chef.

Balans mellan individinriktat och övrigt psykologarbete

PTP-psykologen och handledaren ska genom tjänstgöringsplanen och dess praktiska genomförande få en balans mellan individinriktat och övrigt psykologarbete. Då många verksamheter har hög arbetsbelastning och stora behov hos patienter/klienter, är det ofta lätt att tillgodose det individinriktade psykologarbetet. En del arbetsplatser kan dock vara ”snäva” i sin profil varför PTP-psykologen ibland kan behöva få uppgifter utanför den egna arbetsplatsen för att kunna uppfylla kraven på en allsidig PTP. Var i så fall uppmärksam på de krav som gäller tjänstgöring på olika arbetsplatser (se kapitel 4). Det övriga psykologarbetet behöver planeras och påbörjas tidigt, om det ska ges utrymme för en successiv upptrappning av det individinriktade psykologarbetet.

Delad PTP

PTP kan vara uppdelad i olika uppdrag eller arbetsområden. I de fall detta sker på olika arbetsplatser, finns vissa krav som måste uppfyllas (se kapitel 4). Forskar-PTP erbjuds av vissa verksamheter i syfte att främja klinisk psykologisk forskning. Det övriga psykologarbetet ska utgöra minst en fjärdedel av tjänstgöringen, men kan variera under året och innehålla forskningsrelaterade arbetsuppgifter avseende forskningsplan, metodutveckling, mätmetodik, datahantering, dataanalys och presentation. För att uppfylla Socialstyrelsens krav för psykologlegitimation är det viktigt att värna det individinriktade psykologarbetet, som ibland ingår i forskningen genom exempelvis bedömning, utredning, datainsamling och behandling i kontakt med enskilda klienter/patienter.

Om den delade PTP-tjänstgöringen sker på olika arbetsplatser utses en handledare för varje placering och varje handledare skriver ett eget intyg.Handledningen ska då motsvara en timme per vecka på varje placering. Om den delade PTP-tjänstgöringen däremot görs vid samma arbetsplats, med samma närmaste chef, utses endast en handledare, som ansvarar för PTP-handledningen samt intyget till Socialstyrelsen. Utifrån behov kan även metod- eller forskningshandledare utses, vilken tillsammans med chef bestämmer omfattning av denna kompletterande handledning.

6.Handledning

PTP-psykologen ska ges PTP-handledning minst en timme varje vecka av psykolog med minst tre års yrkeserfarenhet som legitimerad psykolog i Sverige. Handledningen ska vara individuell och måste ske via personliga möten.

Psykologutbildningen är en generalistutbildning och legitimationen ska ge en grund för att arbeta utifrån detta. PTP-handledningen ska därmed inte ses som handledning i specifika metoder. Handledningen ska bidra till att PTP-psykologen utvecklar den egna kompetensen som psykolog och vara till nytta för arbetet med klienter/patienter. Handledaren har en viktig funktion som modell för PTP-psykologen under utvecklingen av dennes yrkesidentitet och yrkesutövning. Genom PTP-handledningen stödjer och vägleder handledaren PTP-psykologen från teoretisk utbildning till praktiskt yrkesutövande. PTP-handledningen består av många olika moment, så som introduktion till professionen/yrket, kliniska färdigheter (metodinriktad handledning i bedömning/utredning/behandling) och yrkesetiskt förhållningssätt (se vidare kap 8).

I början av tjänstgöringen kan PTP-psykologen ha behov av att träffa sin handledare oftare än en gång i veckan för att introduceras till yrket och på arbetsplatsen. Det är vanligt att handledaren låter PTP-psykologen få ta del av handledarens kliniska arbete, exempelvis genom medsittning.

Utöver PTP-handledning finns i vissa verksamheter möjlighet till kompletterande handledning/konsultation, exempelvis i utredningsmetodik. Oavsett andra handledningsinslag måste PTP-handledning alltid ges minst en timme per vecka.

Handledningssituationen bygger på att en förtroendefull samarbetsrelation skapas mellan PTP-psykolog och handledare där man kan vara öppen och ta upp både det som går bra och sina tillkortakommanden. Handledningen sker i dialogform.

Handledaren ska kunna sätta sig in i PTP-psykologens situation och ha en känsla för processen, vara lyhörd för den enskilde PTP-psykologen, ligga före och i lagom takt introducera olika moment. Det är också handledaren som i dialog med PTP-psykologen ytterst avgör vad som ska ingå i PTP-tjänstgöringen, det vill säga den som definierar innehållet så att det blir så allsidigt som krävs för ett godkännande. Handledarens funktion är därigenom både skyddande och gränssättande.

Handledaren i samarbete med chef ansvarar också för att PTP-psykologen utifrån tjänstgöringsplanen får rätt arbetsuppgifter som ökar i komplexitet, svårighet och självständighetsgrad under året. Tjänstgöringsplanen hjälper till att ge struktur åt PTP och handledningsprocessen. Därför behöver handledaren kontinuerligt förvissa sig om att PTP-psykologen får arbetsuppgifter som motsvarar dennes kompetens.

PTP-psykologen arbetar under eget yrkesansvar. Vid tjänstgöringens slut ska PTP-handledaren intyga att PTP-psykologen kan arbeta i självständig ställning. För att kunna intyga detta ska handledaren ha sett PTP-psykologen utöva yrket. Det rekommenderas därför att handledaren arbetar på den arbetsplats där PTP utförs. Om PTP-psykolog och PTP-handledare inte arbetar på samma arbetsplats kräver Socialstyrelsen att det redogörs i PTP-intyget på vilket sätt som handledaren har sett PTP-psykologen utöva yrket och därmed kan bedöma förmågan till självständigt arbete. Som stöd för bedömningen finns lärandemål (Bilaga 3).

Att vara PTP-handledare är ett stimulerande arbete som kräver engagemang och tid. Det rekommenderas att handledaren har deltagit i någon form av PTP-handledarkollegium/seminarier eller utbildning.

Rollkonflikter

Som PTP-handledare har man flera roller. En roll är att vara stödjande och underlätta en inlärnings- och utvecklingsprocess. I den processen är det viktigt att PTP-psykologen vågar vara öppen och dela med sig av både sina erfarenheter, tankar och känslor. En annan roll är att bedöma om PTP-psykologen ska bli godkänd på sin PTP-tjänstgöring. Detta kan bli en konflikt som i så fall behöver hanteras. Sett från PTP-psykologens perspektiv kan det vara känsligt att våga vara öppen men också kritisk gentemot handledaren och handledningen.

Utifrån den redan komplexa handledarrollen är det olämpligt att som handledare dessutom ha en chefsfunktion i förhållande till PTP-psykologen. Chefen leder och fördelar arbetet medan handledarens roll är att vägleda och stödja PTP-psykologen.

När PTP-psykologen riskerar att inte uppfylla kriterierna för godkännande

Om handledaren noterar brister i PTP-psykologens arbete bör detta tas upp snarast möjligt med PTP-psykologen. Fokusera på förbättringsområden och konkretisera vad dessa innebär. Diskutera och bestäm åtgärder såsom kompletterande arbetsuppgifter, specifikt metodstöd, extra handledning eller förlängd tjänstgöringstid. Se Bilaga 3 för stöd i arbetet med förbättringsområden.

Vid stora brister eller problem som medför tvivel om lämplighet som legitimerad psykolog, bör detta likaså tas upp snarast, på ett tydligt och konstruktivt sätt. Konsultera PTP-studierektor/PTP-samordnare. Diskutera även med ansvarig chef. Ordna med gemensamt möte samt upprätta en skriftlig åtgärdsplan.

Även PTP-psykologen ska konsultera studierektor och chef om handledaren inte hanterat eller kan fullgöra sitt uppdrag. Vid byte av handledare eller arbetsplats ska handledaren intyga genomförd tjänstgöring för tidsperioden som föregått bytet.

Förslag på rutiner för arbetsgivaren då handledaren märker att det finns brister hos PTP-psykologen

1. Snarast delge PTP-psykologen de brister som uppmärksammats.
2. Ge extra handledningstid för att gå igenom förbättringsområden.
3. Tillsammans diskutera vilket extra stöd som behövs. Koppla in chef vid behov.
4. Ge arbetsuppgifter som ger möjlighet till extra träning och erfarenhet inom problemområdet.
5. Vid stora brister kontakta chef och PTP-studierektor/PTP-samordnare. Upprätta skriftlig åtgärdsplan.
6. Planera in tätare utvärderingar.
7. Om bristerna fortfarande bedöms som stora efter 3 månader kontakta PTP-samordnare eller motsvarande för samråd.
8. Om bristerna kvarstår efter 6 månader initieras ett möte mellan PTP-psykolog, chef, PTP-studierektor/PTP-samordnare och PTP-handledaren.
9. Skriftlig åtgärdsplan följs upp.

Det är viktigt att kontinuerligt dokumentera hela processen. Det är även viktigt att tidigt tänka på att ta kontakt med fackliga företrädare eftersom problem med fullgörandet av PTP-utbildningen kan påverka anställningen.

Se dokumentet ”Riktlinjer vid risk för underkännande av PTP-tjänstgöring” på www.psykologforbundet.se

7. Utvärdering och intyg

Det är i huvudsak tre områden som värderas inför beslut om godkännande av PTP. Var tredje månad bör handledare och PTP-psykolog avsätta tid för att tillsammans gå igenom hur tjänstgöringen fungerar.

- Uppföljning av innehållet i tjänstgöringsplanen, hur den följs och om behov av revision föreligger (se Bilaga 1 och 5);
- Utvärdering av handledningsprocessen (se Bilaga 2);
- Bedömning av hur PTP-psykologen uppnår lärandemålen (se Bilaga 3) avseende både individinriktat och övrigt psykologarbete.

Intyg till Socialstyrelsen

Handledaren ska vid PTP-periodens slut sammanfatta sin bedömning i ett intyg till Socialstyrelsen, se föreskrifter och uppdaterade anvisningar på deras hemsida. Handledaren intygar att PTP-psykologen fullgjort sin tjänstgöring och att de beskrivna momenten ingått. Intyget ska dateras och signeras tidigast på PTP-tjänstgöringens sista dag.

För ansökningar som skickas in från 1 mars 2018 behöver inte längre en förtryckt blankett användas. Handledaren skriver ett intyg med följande innehåll:

1. PTP-psykologens namn, arbetsplats, datum för start och avslut av PTP samt anställningsform.
2. Beskrivning av tjänstgöringens innehåll. Ange exempel på hur PTP-psykologen arbetat inom respektive område, där det framgår vilken roll hen har haft och vilka metoder som använts. Beskrivningen ska omfatta såväl det individinriktade som det övriga psykologarbetet. Syftet är att ge Socialstyrelsen underlag för att bedöma om PTP-psykologen fått tillräcklig bredd och fördjupning i sina arbetsuppgifter. Erfarenheten visar att Socialstyrelsen kan begära komplettering om denna beskrivning är alltför övergripande. Beskriv alla PTP-psykologens arbetsuppgifter lika konkret och tydligt som exemplen i Bilaga 4, inklusive metoder och de målgrupper som PTP-psykologen arbetat gentemot. Exempel från klinisk verksamhet: ”bedrivit KBT vid följande diagnoser... för mottagningens patienter i syfte att minska symptom och öka funktion”. Lika detaljerat ska det övriga arbetet beskrivas, exempelvis: ”handledning av personal på en sluten avdelning specialiserad på följande i diagnoser i syfte att öka förståelsen för diagnoserna, öka samarbete samt öka kompetensen i en viss metod”. Specialiserade enheter måste lägga extra vikt vid att beskriva hur PTP-psykologen tränat på resterande arbetsuppgifter; exempelvis måste utredningsenheter ange hur PTP-psykologen arbetat med behandling och behandlingsenheter hur utrednings- och bedömningsarbete har utförts.

3. Utlåtande om psykologens lämplighet för att arbeta som psykolog i självständig ställning, samt några konkreta exempel som belyser detta. Ge en utförlig beskrivning av hur handledningen har utformats för att uppfylla kraven i föreskriften: redogör för frekvens, omfattning, vad handledningen har innehållit, samt hur PTP-psykologen har tagit emot den. Vidare anges på vilket sätt handledaren har haft insyn i den verksamhet där PTP-psykologen arbetat och i PTP-psykologens dagliga arbete: genom samarbetet i handledningsrelationen, genom återkoppling från chef/kollegor/metodhandledare, observationer i arbetet, gemensamma möten, rollspel i handledningen, genom PTP-psykologens skriftliga dokumentation och dylikt. I intyget ska framgå hur handledaren har kunnat bedöma PTP-psykologens lämplighet.
4. Uppgifter om tjänstgöringens omfattning angiven i kalendertid (t.ex. månader) och procent. Förtydliga vid behov hur många månader detta motsvarar i heltidstjänstgöring.
5. Uppgifter om hur stor del av tiden som psykologen har ägnat åt individriktat psykologarbete respektive övrigt psykologarbete (kan anges i procent och/eller antal månader totalt motsvarande heltidstjänstgöring).
6. Det är handledaren fick legitimation som psykolog.
7. Handledarens signatur och kontaktuppgifter.

PTP-psykologen skickar in ansökan om legitimation till Socialstyrelsen med följande handlingar bifogade och betalar samtidigt in föreskriven avgift:

- PTP-intyg i original signerad av handledare.
- Vidimerad kopia av tjänstgöringsintyg från arbetsgivaren daterat tidigast tjänstgöringens sista dag, utfärdat av närmaste chef, HR-ansvarig eller administratör.
- Kopia av första sidan av psykologexamensbeviset.
- Kopia av aktuell ID-handling, behövs endast för ansökan på papper.

Handledaren ansvarar för att PTP-intyget upprättas, medan PTP-psykologen ansvarar för att övriga handlingar beställs i tid. Se Socialstyrelsens hemsida för aktuella uppgifter, samt möjlighet att skicka in delar av ansökan digitalt.

8. Yrkesidentitet och professionalisering

Psykologprofessionen

Psykologyrket ställer krav på avancerade kunskaper i psykologiska teorier och tillämpning av dessa för att förbättra människors livssituation, utvecklingsmöjligheter och deras förmåga att både anpassa sig och att påverka sitt liv i önskvärd riktning. Psykologer behöver ha intresse av att förstå komplexa sammanhang utifrån flera olika perspektiv och har krav på etiska förhållningssätt, kontinuerlig kunskapsutveckling och en vetenskaplig förankring i sitt arbete.

Psykologer arbetar ofta i team med andra professioner, där både förmåga till gränsdragningar för de egna insatserna och samarbete/samverkan förutsätts. Detta underlättas av kunskap om och förståelse för andra perspektiv än det egna.

Psykologer arbetar inom många olika verksamhetsfält, till exempel

- elevhälsa, psykiatri och primärvård
- företagshälsovård inklusive prevention
- idrott, kriminalvård
- arbetsförmedling, yrkesval, rekrytering och urval
- chef och ledarskap
- organisationsutveckling
- utbildning

och med hjälp av olika arbetssätt, till exempel

- psykologisk behandling inklusive psykoterapi
- utredning och diagnostik
- stöd, vägledning, motivationsarbete
- metodutveckling, utvärdering, forskning
- handledning, konsultation, coaching

PTP-psykologen och professionen

PTP-tjänstgöringen är en plattform för fortsatt yrkesutövning och ska ge en allsidig erfarenhet som gynnar den professionella utvecklingen under kommande år. I början av yrkesutövningen, där man lär sig metoderna, är nyttan av rutiner och mallar för att hantera konkreta situationer större. Så småningom har man en egen erfarenhetsbas att luta sig mot, ser mönster och kan agera utifrån en mer integrerad kunskap.

PTP-handledarens uppgift är att vägleda, stödja och bedöma professionaliseringen när PTP-psykologen lär sig den praktiska metodiken i psykologyrket. Under PTP-tjänstgöringen utvecklas ett professionellt förhållningssätt gentemot klienter och patienter. Det innebär bland annat en strävan att låta sig styras av det som gagnar klienten/patienten

och inte av egna känslor eller behov som väcks i mötet. PTP-handledarens uppgift handlar också om att ge vägledning i att tillämpa de etiska regler och förhållningssätt som är förknippade med den legitimerade psykologens yrkesutövning. Som stöd för detta finns dels samhällets regelverk för yrkesutövning inom hälso- och sjukvårdens område, dels ”Yrkesetiska principer för psykologer i Norden”.

En viktig del i professionaliseringen handlar också om att psykologen ska känna sig värdefull och trygg i sin roll som psykolog. Förutom att ombesörja den egna kunskapsutvecklingen samt att alltid iaktta både ett vetenskapligt och etiskt förhållningssätt, bör PTP-psykologen uppmuntras att värna de villkor och förutsättningar som främjar ett hållbart och hälsofrämjande yrkesutövande.

9. Hänvisningar

Socialstyrelsen 106 30 Stockholm
075–247 30 00
www.socialstyrelsen.se

Sveriges Psykologförbund Box 3287
103 65 Stockholm
08-567 06 400
post@psykologforbundet.se www.psykologforbundet.se

Arbetsmiljölagen (SFS 1977:1160)

Hälso- och sjukvårdslagen (SFS 1982:763)

Offentlighets- och sekretesslagen (SFS 2009:400)

Patientdatalagen (SFS 2008:355)

Patientlagen (SFS 2014:821)

Patientsäkerhetslagen (SFS 2010:659)

Hälso- och sjukvårdsförordning (SFS 2017:80)

Patientsäkerhetsförordning (SFS 2010:1369)

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om journalföring och behandling av personuppgifter i hälso- och sjukvården (HSLF-FS 2016:40)

Socialstyrelsens föreskrifter om praktisk tjänstgöring för psykologer (SOSFS 2008:34)
<http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2008/2008-10-34/>

Socialstyrelsens föreskrifter om utfärdande av intyg inom hälso- och sjukvården m.m. (SOSFS 2005:29)

EFPA (European Federation of Psychologists' Associations) "Meta Code of Ethics"
<http://ethics.efpa.eu/meta-code/>

Yrkesetiska principer för psykologer i Norden, Sveriges Psykologförbunds kongress 1998

Policyprogram Evidensbaserad psykologisk praktik, Sveriges Psykologförbunds kongress 2013

Riktlinjer vid risk för underkännande av PTP-tjänstgöring, Sveriges Psykologförbund 2013

Individuell tjänstgöringsplan för PTP

Dokumentet finns att ladda ner på www.psykologforbundet.se

Den praktiska tjänstgöringen som psykolog (PTP) får påbörjas efter det att psykolog-examen har avlagts. Tjänstgöringen ska fullföljas på minst halvtid under en period som motsvarar ett års heltidstjänstgöring. Tjänstgöring på en och samma arbetsplats ska motsvara minst fyra månaders heltidstjänstgöring. Tjänstgöringsplanen är ett levande dokument som regelbundet skall utvärderas och vid behov ändras.

PTP-psykolog:

Psykologexamensbevis utfärdat (ÅÅ-MM-DD):

Chef:

Arbetsplats, tjänstgöringsperiod och tjänstgöringsgrad:

Introduktion på arbetsplatsen:

Frånvaro:

PTP-handledning

Den praktiska tjänstgöringen som psykolog ska fullgöras under handledning av en psykolog med minst tre års yrkeserfarenhet efter legitimation. PTP-handledningen ska omfatta minst en timme per vecka.

PTP-handledare:

PTP-handledarens legitimationsår:

Tid och plats för handledning:

Tid för uppföljning, utvärdering och bedömning:

3 månader (ÅÅ-MM-DD): genomförd nej

6 månader (ÅÅ-MM-DD): genomförd nej

9 månader (ÅÅ-MM-DD): genomförd nej

12 månader (ÅÅ-MM-DD): genomförd nej

Innehållet i PTP

Tjänstgöringen ska genomföras på ett sådant sätt att den ger övning och fördjupning i psykologyrket utifrån krav som ställs för psykologexamen. Minst hälften av tjänstgöringen ska omfatta individinriktat psykologarbete och minst en fjärdedel av tjänstgöringen ska omfatta övrigt psykologarbete.

Individinriktat psykologarbete – bedömning och utredning samt behandling och rådgivning.

Redogör för planerade arbetsuppgifter, psykologiska metoder och omfattning (minst ½):

Övrigt psykologarbete, som t ex psykologisk utredning avseende grupp och organisation, förebyggande insatser, arbete med organisationsförändring, rådgivning, konsultation, metodutveckling och utvärdering samt handledning och undervisning. Redogör för planerade arbetsuppgifter, psykologiska metoder och omfattning (minst ¼):

Övrig kompetensutveckling

Aktiviteter som ingår i PTP-tjänstgöring utöver obligatoriska moment. Dessa krävs inte av Socialstyrelsen, men rekommenderas för att skapa en bredd och kvalitetssäker lärandemiljö för PTP-psykologer. Deltagande och omfattning beslutas i samråd mellan PTP-psykolog, PTP-handledare och chef.

PTP-program (närvaro rekommenderas starkt):

Eventuella kurser och utbildningar av relevans för arbetet:

Studiebesök och auskultationer av relevans för arbetet:

Andra inslag, exempelvis metodhandledning, forskning eller fördjupning av relevans för arbetet:

Ort och datum då tjänstgöringsplanen upprättades:

Ort och datum för eventuell revision:

PTP-psykolog (namnteckning):

PTP-handledare (namnteckning):

Närmaste chef (namnteckning):

Utvärdering av PTP-handledning

Utvärderingen sker vid minst fyra tillfällen under tjänstgöringen. Vid ett års heltids-tjänstgöring kan utvärdering ske vid uppstart, 3, 6, 9 och 12 månader. Minnesanteckningar från de olika utvärderingstillfällena kan vara bra att ha vid senare uppföljningar och bör sparas tills PTP-tjänstgöringen avslutats. Följande aspekter utvärderas:

Ramar för handledningen

Hur ser överenskommelsen om handledningen ut?

Hur upprätthålls ramarna för handledningen (t.ex. förberedelser, tider, ostördhet)?

Sker träffarna tillräckligt ofta?

Planering vid handledarens och PTP-psykologens ledigheter?

Följs Socialstyrelsens föreskrifter om handledning under PTP?

Innehållet i handledningen

Vad tas upp i handledningen?

Hur täcker handledningen upp olika områden som:

- Den professionella rollen
- Psykologisk utredning, bedömning, testning
- Psykologisk behandling
- Övrigt psykologarbete
- Balans mellan olika arbetsuppgifter
- Anpassad svårighetsgrad i arbetsuppgifter

Hur har handledaren insyn i PTP-psykologens dagliga arbete?

Bidrar handledningen till en helhetssyn på PTP-tjänstgöringen?

Arbetsalliansen

Hur fungerar samarbetet mellan handledare och PTP-psykolog?

Uppmuntras egen utveckling och kreativitet?

Är miljön öppen och tillåtande?

Ges feedback på ett konstruktivt och motiverande sätt?

Hur inverkar handledarens bedömande funktion på handledningens vägledande och stödjande funktioner?

Vilka hinder har noterats? Hur skulle de kunna hanteras?

Lärandemål för PTP

PTP handlar om att öva och fördjupa de kunskaper psykologen fått under grundutbildningen. Nedanstående lärandemål baseras därför på Högskoleförordningens (1993:100) beskrivning av examensmål för psykologer samt Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 2008:34). De kan användas av studierektorer, chefer, handledare och PTP-psykologer för att planera, vägleda och utvärdera PTP. En bedömning bör göras var tredje månad i dialog mellan handledaren och PTP-psykologen, i samband med uppföljning av tjänstgöringsplanen och utvärdering av handledningen.

Lärandemålen har hållits generella och konkretiseras med fördel inom olika verksamhetsområden. Det är viktigt att göra en genomgång av vad de olika målen innebär för varje PTP, så att de därmed kan styra innehåll och användas för bedömning av PTP-psykologens utveckling. De bör således anpassas och revideras för att bättre passa PTP-psykologen och den specifika tjänstgöringen. Definiera i handledningen konkreta exempel för varje mål.

Handledningen fyller flera funktioner. Den ska främja utveckling, vägleda och stötta. Samtidigt kommer handledarens slutliga helhetsbedömning att utgöra underlag för Socialstyrelsens beslut vid PTP-psykologens ansökan om legitimation. Handledarens bedömning ska bygga på de återkommande utvärderingarna av PTP-psykologens förmåga att utöva yrket självständigt.

För varje lärandemål ska PTP-psykologen visa sådan kunskap och fördjupad förmåga som krävs för att självständigt arbeta som legitimerad psykolog.

Handledaren bör särskilt beakta följande:

- Uppmärksamma PTP-psykologen på styrkor och utvecklingsområden. Beskriv dessa konkret och tydligt.
- Kommer PTP-psykologen att bedömas vara lämplig att arbeta självständigt mot slutet av PTP-tjänstgöringen? Vid eventuell osäkerhet skall åtgärdsplan upprättas i samråd mellan handledare, chef och PTP-psykolog. Denna kan exempelvis beskriva arbetsuppgifter som ger möjlighet till extra träning/erfarenhet inom utvecklingsområden, extra handledning eller stöd. Vid frågor kring bedömning, kontakta PTP-studierektor.

PTP-psykolog:

Datum:

Mål gällande kunskap och förståelse

I sitt yrkesutövande beakta det aktuella forsknings och kunskapsläget.

Kunna tillämpa olika psykologiska metoder för bedömning, utredning, behandling och åtgärder avseende individer, grupper eller organisationer.

Visa förståelse för och beakta att individer påverkas av sin sociala och kulturella kontext.

Ha kunskap om lagar, föreskrifter, övriga styrande dokument och etiska regelverk.

Mål gällande färdighet och förmåga

Visa förmåga att bedriva psykologisk bedömning och utredning.

Visa förmåga att bedriva psykologisk behandling.

Visa förmåga att planera och genomföra utvecklings- och förändringsarbete med inriktning individer, grupper, organisationer eller miljöer.

Visa förmåga att kritiskt reflektera kring psykologens roll inom verksamheten.

Visa förmåga att kunna samverka interprofessionellt både inom den egna verksamheten och med andra verksamheter.

Visa förmåga att identifiera den egna kompetensen, förmedla denna till andra professioner, samt ha förståelse för var professionskompetensen slutar.

Visa förmåga att muntligt och skriftligt redogöra för utredning, åtgärd och resultat samt dokumentera dessa i enlighet med lagar och föreskrifter.

Visa förmåga att kritiskt granska, bedöma och använda relevant information samt diskutera nya fakta, företeelser, frågeställningar och därmed bidra till utveckling.

Mål gällande värderingsförmåga och förhållningssätt

Visa förmåga att fortlöpande utveckla självkänedom och empatisk förmåga.

Visa förmåga att med helhetssyn på individen göra åtgärdsbedömningar utifrån relevanta vetenskapliga och etiska aspekter.

Vara uppmärksam på etiska dilemman och kunna reflektera kring sin egen, professionens och verksamhetens värdegrund och etiska förhållningssätt.

Visa förmåga att förhålla sig professionellt till individer och deras närstående.

Visa förmåga till lyhördhet, öppenhet, respekt och empatiskt bemötande.

Visa förmåga att identifiera sitt behov av ytterligare kunskap och utveckla sin kompetens.

Visa förmåga att presentera problemställningar och ta emot återkoppling från handledaren.

Konkreta exempel:

Exempel på arbetsuppgifter under PTP

Exempel från barn- och vuxenpsykiatri

Individeriktat arbete

- Psykologisk bedömning, diagnostik och utredning innefattande testning och anamnes med frågeställning kring exempelvis autism, ADHD, personlighetsyndrom och differentialdiagnostiska överväganden
- Psykoterapeutisk behandling med inriktning mot olika psykiatriska tillstånd såsom ångest, depression, trauma och tvång
- Psykologiska metoder såsom olika former av kognitiv beteendeterapi (KBT, EX/RP, DBT, ACT), psykodynamisk terapi (PDT, ISTDP) eller motiverande samtal (MI).
- Psykoedukativa insatser individuellt och i grupp
- Familj-, par- och gruppbehandling

Övrigt arbete

- Utbildning av personal i copingstrategier
- Analys av ärenden när vårdbegäran inte resulterat i behandlingskontakt
- Utvärdering av behandlingsutfall
- Utvärdering av rutiner, flöde, samarbete, kompetens eller medarbetares hälsa, med förslag till åtgärder och presentation av resultat för ledningsgrupp.
- Upprättande av nya rutiner eller mallar.
- Utveckling, implementering och utvärdering av instrument och behandlingsmetoder
- Handledning och konsultation av BVC-personal, socialtjänst, akutpsykiatri, psykologkandidater, administrativ personal.
- Psykoedukativa insatser för patienter och anhöriga om depression och ångest (bedöm i enskilt fall om psykologarbetet är individeriktat eller övrigt).
- Föreläsning för kollegor eller angränsande verksamheter om ett visst ämne.
- Metodutveckling
- Undervisning

Exempel från Arbetsförmedlingen

Individeriktat arbete

- Arbetspsykologisk utredning och bedömning inkluderat utredande och vägledande samtal, begåvningsstest, personlighets- och intresseinventorier
- Riktad arbetspsykologisk utredning; urval av arbetssökande inför en specifik utbildning
- Behandlingsinsatser: stödsamtal inför inträde eller återgång i arbete
- Karriärvägledning
- Motiverande samtal

Övrigt arbete

- Konsultation och rådgivning till arbetsförmedlare och arbetsgivare
- Utbildningsinsatser till arbetsförmedlare
- Psykosocialt anpassningsstöd på arbetsplatsen för arbetssökande och arbetsgivare
- Arbetsanalys och yrkeskravsanalys inför anpassning av arbetsplats och/eller rekrytering av medarbetare
- Samverkan med externa aktörer och andra myndigheter
- Utvärdering och metodutveckling
- Projektledning
- Gruppvägledning

Exempel från primärvård

Individeriktat arbete

- Psykologbedömningar inklusive diagnostik av problem med till exempel ångest, depression, stress och insomni
- Bedöma vårdtyngd och skriva remiss till specialisterheter vid svår psykisk ohälsa samt vid behov av neuropsykiatrisk utredning
- Genomföra psykologiska behandlingar, individuellt, via självhjälp och/eller i grupp
- Genomföra rådgivande samtal

Övrigt arbete

- Metodutveckling i form av systematisk utvärdering av insatser, exempelvis genom att använda självskattningsformulär och sammanställa självskattningar för någon/flera typer av insatser (exempel: utvärdera gruppbehandling eller självhjälpsbehandling)
- Undervisande moment, såsom föreläsningar
- Bidra med psykologisk kunskap vid samarbete med andra yrkesgrupper, exempelvis genom information till läkare om vilka evidensbaserade alternativ som finns till medicinsk behandling, eller rekommendationer om planering för arbetsåtergång vid sjukskrivning

Exempel från mödra-barnhälsovården

Individeriktat arbete

- Blivande föräldrar: bedömning, rådgivning, stödjande samtal och kortare psykologisk behandling relaterat till föräldrablivandet.
- Barn i åldern 0 – 6 år: barnbedömning med eller utan strukturerat test.
- Föräldrar med barn i åldern 0 – 6 år: förebyggande insatser, rådgivning, samspelebehandling och föräldrastöd.

Övrigt arbete

- Konsultation till barnmorskor inom mödrahälsovården.
- Konsultation till sjuksköterskor inom barnhälsovården.
- Deltagande i gruppverksamhet inom mödra- och barnhälsovården.
- Metodutveckling och utvärdering.
- Utbildning till personal inom mödra- och barnhälsovården t.ex. depressions-screening (EPDS) och stödjande samtal, utvecklingspsykologiska frågor.

Exempel från förskola/skola

Individeriktat arbete

- Psykologisk utredning och diagnostisering av intellektuell funktionsnedsättning.
- Psykologisk utredning av barns/elevs svårigheter i inlärningssituationen eller andra skolrelaterade svårigheter
- Dynamisk utredning (DA) utifrån barns/elevs potentiella lärande och proximala utvecklingszon
- Behandlande insatser; psykoedukativ rådgivning och stöd till föräldrar
- Behandlande insatser; psykoedukativt stöd till barn/elever, t ex genom CPS (collaborative problem solving), MI (motiverande samtal), ACT (acceptance and commitment therapy) och KBT för barn (för skolrelaterad problematik)
- Deltagande i samverkansmöten kring barn/elever med andra verksamheter och aktörer

Övrigt arbete

- Hälsöfrämjande och förebyggande insatser på grupp- och organisationsnivå
- Handledning eller konsultation till skolledning och pedagogisk personal i grupp eller enskilt
- Utrednings- och utvecklingsuppdrag på grupp- och organisationsnivå
- Utbildningsuppdrag gentemot personal i förskola/skola och/eller föräldrar
- Deltagande i resursteam, EHT (elevhälsoteam)
- Chefsstöd till skolledare
- Metodimplementering av t ex PBS (positivt beteendestöd)

Exempel från neurologi, rehabiliteringsmedicin, geriatrik och närliggande verksamheter

Individeriktat arbete

- Neuropsykologisk utredning och diagnostik: patienter med tillstånd eller sjukdomar som drabbar hjärnan som förvärvade hjärnskador, neurologiska och neurodegenerativa sjukdomar
- Behandlingsarbete: neuropsykologisk/kognitiv rehabilitering, rådgivande samtal, samtalsbehandling, psykoedukation och stöd till patienter och anhöriga, individuellt och/eller i grupp

Övrigt psykologarbete

- Handledning, t.ex. inom egen och närliggande verksamhet, vårdgrannar, omvårdnadspersonal, avdelningspersonal, m.fl.
- Undervisning/utbildning, t.ex. strokeskola, MS-skola etc. till anhöriga och/eller personal inom egen och närliggande verksamheter
- Konsultation till personal inom närliggande verksamheter
- Samverkan, t.ex. teambaserat arbete, rehabmöten
- Metodutveckling och utvärdering, t.ex. ta fram material till utbildning, utvärdera behandlingsmetoder
- Verksamhetsutveckling
- Kvalitetsarbete, t.ex. utvärdering av patient- och anhörigenkäter, registersystem, gå igenom och utvärdera testmaterial

Utvärdering av PTP-tjänstgöring

PTP-psykolog:

Datum:

Genomförs PTP enligt individuell tjänstgöringsplan vad gäller arbetsplats, tjänstgöringsgrad, närmaste chef och handledare?

- Ja
- Nej, tjänstgöringsplan uppdateras.

Har PTP-psykologen varit frånvarande, utöver avtalsenlig semester?

- Nej
- Ja, beskriv sammanlagd frånvaro samt eventuellt behov av åtgärd:

Har PTP-psykologen introducerats till arbetsplats, organisation och rutiner? Tillhör PTP-psykologen arbetsgruppen på lika villkor? Har chef och kollegor förståelse för vad PTP innebär? Finns möjlighet till samarbete med psykologer och andra yrkesgrupper?

- Ja
- Nej, beskriv avvikelser och eventuellt behov av åtgärd:

PTP-handledning

Har PTP-psykologen fått handledning minst en timme per vecka?

- Ja
- Nej, beskriv avvikelser och eventuellt behov av åtgärd:

Innehållet i PTP

Har PTP-tjänstgöringen gett utrymme för minst 50 % individinriktat och minst 25 % övrigt psykologarbete?

- Ja
- Nej, beskriv avvikelser och eventuellt behov av åtgärd/omprioritering:

Har arbetet motsvarat det innehåll som beskrivits i den individuella tjänstgöringsplanen?

- Ja
- Nej, beskriv avvikelser och eventuellt behov av åtgärd (t.ex. uppdaterad tjänstgöringsplan eller omprioritering/ändring av arbetsuppgifter):

Har arbetet genomförts med successivt ökande självständighet och/eller komplexitet?

- Ja
- Nej, beskriv eventuellt behov av åtgärd:

Har arbetet lett till fördjupning och bred erfarenhet av bedömning/utredning, behandling/rådgivning och övrigt psykologarbete?

- Ja
- Nej, beskriv eventuellt behov av åtgärd (t.ex. omprioritering/ändring av arbetsuppgifter):

Övrig kompetensutveckling

Har PTP-tjänstgöringen gett tillräckligt utrymme för kompetensutveckling genom exempelvis PTP-program, utbildningar, kurser, studiebesök, auskultationer och inläsning? Har kompetensutvecklande aktiviteter genomförts enligt planering?

- Ja
- Nej, beskriv avvikelser och eventuellt behov av åtgärd:

Till dig som chef

Vad är PTP?

Praktisk tjänstgöring för psykologer (PTP) är det yrkesår som följer på psykologexamen och som syftar till att psykologen ska få en allsidig och bred erfarenhet av psykologyrket.

PTP-psykologen arbetar under eget yrkesansvar med handledning minst en timme i veckan. PTP regleras av Socialstyrelsen (SOSFS 2008:34; HSLF-FS 2016:39) och tillämpningen beskrivs i PTP-handboken (Sveriges Psykologförbund, 2018).

PTP ska fullgöras och godkännas för att få ansöka om legitimation som psykolog (4 kap 1 § Patientsäkerhetslagen, PSL). Tjänstgöringen kan påbörjas efter att examensbevis utfärdats från psykologprogrammet och ska fullgöras under en period som motsvarar ett års heltidstjänstgöring. PTP kan förläggas till flera arbetsplatser men måste motsvara minst fyra månaders heltidstjänstgöring på en och samma arbetsplats (SOSFS 2008:34).

PTP ger träning och introduktion i arbetslivet samt tillfälle till både professionell och personlig utveckling. Under PTP-året ska kunskap och erfarenheter från psykologprogrammet tillämpas och fördjupas. I slutet av tjänstgöringen bedömer PTP-handledaren om PTP-psykologen är lämplig att arbeta som psykolog i självständig ställning, varefter ansökan om yrkeslegitimation kan göras till Socialstyrelsen.

Rekrytering

Inför rekrytering ska chefen utse handledare med minst tre års yrkeserfarenhet i Sverige efter legitimation. Det är önskvärt att handledaren arbetar inom samma verksamhet som PTP-psykologen. Handledaren bör vara delaktig i rekryteringsprocessen, exempelvis genom att delta i urval och intervjuer. Arbetsgivaren är ansvarig för att begära in examensbeviset innan PTP-anställningen påbörjas.

Förutsättningar för PTP

PTP-tjänstgöringens innehåll och förutsättningar ska vara kända av chef och arbetsgrupp. Förutom att ge förutsättningar för att Socialstyrelsens föreskrift uppfylls har chefen sedvanligt arbetsgivaransvar gentemot PTP-psykologen, såsom exempelvis introduktion till arbetsplatsen. Arbetsgivaren måste ha en beredskap för att en PTP av olika skäl kan behöva förlängas. Arbetsgivaren är även ansvarig för att tillgodose att PTP-psykologen har en handledare i de fall då den handledande psykologen byter tjänst eller går på föräldraledighet.

PTP-psykologen ska ges PTP-handledning minst en timme per vecka. Annan handledning, exempelvis i psykologisk behandling eller utredningsmetodik, kan också behövas och ges av annan handledare. PTP-psykologen kan således ha flera handledare, men PTP-handledningen som syftar till en inskolning i psykologyrket är specifik för just PTP. Chefen ska ge förutsättningar för att PTP-handledaren ska kunna utöva sitt handledarskap. För mer information kring detta se PTP-handboken.

Innehåll i PTP-tjänstgöringen

Enligt föreskrifterna ska chef, PTP-handledare och PTP-psykolog snarast utforma en individuell skriftlig tjänstgöringsplan för PTP-tjänstgöringen. PTP-handledaren är

ansvarig för att planen upprättas samt att den sparas fram till dess att PTP-psykologen fått sin legitimation. Under PTP-tjänstgöringen ska tjänstgöringsplanen regelbundet utvärderas och vid behov justeras.

PTP-året fördelas enligt följande:

- Minst hälften av tiden skall ägnas åt individriktat psykologarbete.
- Minst en fjärdedel av tiden skall ägnas åt övrigt psykologarbete.

I det individriktade arbetet tillämpas den psykologiska kunskapen vid bedömning, utredning och behandling. Det övriga psykologarbetet kan exempelvis vara psykologisk utredning avseende grupper och organisationer, förebyggande insatser, arbete med organisationsförändring, rådgivning, konsultation, metodutveckling och utvärdering samt handledning och undervisning. Fördelningen kan variera över tid och mellan verksamheter. Exempel på individriktade och övriga arbetsuppgifter finns i PTP-handboken, Bilaga 4.

Psykologarbetet ska efterhand utföras allt mer självständigt, med successivt ökad komplexitet och arbetsmängd. Upptrappning sker i samråd mellan PTP-psykolog, handledare och chef.

En PTP-psykolog kan inte ersätta en legitimerad psykolog

PTP-året handlar om tillämpning och fördjupning av psykologisk kompetens. PTP-psykologer behöver tid för inläsning, planering, reflektion, utvärdering och dokumentation av arbetet. Tid ska avsättas för handledning, PTP-program, studiebesök och eventuella utbildningar.

Tjänstgöringen under PTP-året måste också kombineras med hänsyn till komplexitet och variation i patientarbetet och det övriga psykologarbetet. Stor variation och successivt ökad komplexitet kräver att tid frigörs för inläsning, planering och utvärdering under hela PTP-året.

Efter PTP

Följande handlingar ska PTP-psykologen bifoga ansökan om legitimation till Socialstyrelsen:

- PTP-intyg utfärdat av handledaren
- Kopia av ID
- Psykologexamensbevis
- Tjänstgöringsintyg från arbetsgivaren

Under den tidsperiod som inträffar mellan PTP-tjänstens avslut och att legitimationsbeviset har lämnats ut av Socialstyrelsen, går det inte att kalla sig för psykolog i hälso- och sjukvården. Detta kan lösas på olika sätt, såsom att förlänga PTP eller att använda en tillfällig icke reglerad titel.

Mer information om PTP finns på Socialstyrelsens- och Sveriges Psykologförbunds hemsida. Arbetsförmedlingen och merparten av Sveriges regioner och landsting har studierektorer eller samordnare för PTP som kan vara behjälpliga vid frågor.

Kontaktperson för PTP-frågor:

 ARBETSFÖRMEDLINGEN
SWEDISH PUBLIC EMPLOYMENT SERVICE

 REGION BLEKINGE

 Region Gävleborg

REGION JÄMTLAND HÄRJEDALEN

 Region Jönköpings län

 Region Kalmar län

 REGION KRONOBERG

 REGION NORRBOTTEN

 Region Stockholm

 REGION SÖRMLAND

 Region Uppsala

 Region Värmland

 region västerbotten

 Region Västernorrland

 Region Västmanland

 Region Örebro län

 VÄSTRA GÖTALANDSREGIONEN

PTP-handboken

JANUARI 2019

Sveriges Psykologförbund/Informationsbolaget Nyberg & Co.